

מכוונות לקהל רחב שאין לו הכושר או הזמן לתהות על מלוא עמקן של יצירות מורכבות וכבדות והוא מעדיף להציץ ולקבל הנאה ישירה מאמנות שובבה, פשטנית ומיידית.

איבן שובל

“תערוכות בתל-אביב” / הארץ / 27.12.63 / תע' יחיד / גלריה “דוגית” / תל-אביב

תערוכת רישומיו של איבן שובל יש בה, מעבר לציור עצמו, גם אספקט אירוני. דרך רישומו של צייר זה קרובה במידה רבה לטכניקת התחרים שהתגבשה כבר בזמן אלברט דיר. עיצוב הנושא בעזרת מערכת קווים מתפתלים ומערכות קווי שתי-וערב, שימש כטכניקת רישום מקובלת במשך מאות שנים וקיבל ליטוש ועומק רב במשך שנות התפתחותו המרובות. בשמונים השנים האחרונות, זנחו ציירים רבים טכניקה זו למען חיפושים אחרים ודרכי עיצוב אחרות, וכך קורה שכאשר נפגשים עתה בצורת עיצוב זו, הריהי נראית לרבים כמקורית וחדשה. יתכן שזהו הד לחשד העממי (המוטעה מאוד) שהצייר המודרני - ובעיקר הצייר המופשט - הגיע לדרך ציורו משום שאינו יודע לרשום או לצייר כמו בטבע. דרך ציורו של שובל אינה “כמו בטבע” יותר מזו של האמן המופשט ביותר, גם אם ברישומיו ניתנת רפרזנטציה של הטבע. שובל שולט היטב בטכניקה שלו ומצליח ליצור בעזרת הקו עושר רב של זרמים, טקסטורות, מבנים והדגשות בלי לאבד את תחושת הקו שמעבר לדימוי הנושאי. לשון אחרת: אם כי עצם הטכניקה אינה חדשה, כפי שעשויים לשער אלה המכירים רק את האמנות המודרנית, בשום פנים ואופן לא אבד עליה הכלל והיא מאפשרת רישום עשיר, רגיש ומלא חיים, לא פחות מכל טכניקה מודרנית. רישומיו של שובל משמשים, בלי ספק, דוגמה נאה לחיוניותו של סוג רישום זה והפגנת כוח ויכולת לצייר עצמו.

עדנה רוזן

“תערוכות בתל-אביב” / הארץ / 27.12.63 / תע' יחיד / גלריה “צ'מרינסקי” / תל-אביב

תערוכתה של עדנה רוזן כוללת למעלה מ-20 ציורי שמן ומספר רב של רישומים, שבחלקם הם רישומי הכנה לציורי השמן ובחלקם רישומים עצמאיים. גם ציורי השמן וגם הרישומים הם ליניאריים במופגן בתפיסתם, וגם כאשר מופיעים משטחי צבע (בציורי השמן). הריהם מוגדרים היטב ע"י קו. אפשר לראות בנקל בציוריה של עדנה רוזן משהו שנראה במבט ראשון כסגנון אישי. בציורי השמן נראה סגנון זה בדרך עיצוב הדמויות, וברישומים בצורת הנחת הקו, הנרשם בקטעים קצרים, שנקודות מפירות (או אם תרצו - מעכבות) ביניהם. כאשר תערוכה, או כל יצירות של אמן מסוים, יוצרות רושם של סגנון, טבעי הדבר שלאחר התרשמות

ראשונה מנסה הצופה למקם את ייחודו של הסגנון, ואם אפשרי הדבר, גם “להבין” את הדחפים שחייבו פיתוח אותו סגנון מיוחד. בדיקה כזאת רצויה תמיד כדי שיוכל מסתכל להבחין בין סגנון אותנטי, הנובע מצורך בדרך ביטוי חדשה לחוויה אישית שאי אפשר לבטאה במסגרת הדרכים הרגילות, ובין סגנון מדומה, הנובע ממניירה ציורית. הבחנה זו קלה במיוחד ברישומיה של עדנה רוזן, אם כי גם בציורי השמן היא נראית בבירור. כאמור, מאפיין את הרישומים - מלבד עצם עיצוב הדמויות - השימוש בנקודות בקו המצויר. נקודות כאלה פירושו בציור - אתנחתא, עיצור והדגשה. היד הרושמת את הקו נעצרת לזמן מה ומפסיקה את שטף הקו. הסיבות לעצירה כזאת יכולות להיות שונות: חיפוש כיוון תנועה חדש, הדגשה של נקודת חשיבות בנושא (בלי כל קשר לשאלה אם הנושא הוא ריאליסטי, כגון דמות אדם, או הנושא הוא התפתחות הקו עצמו), או סיכום תנועת היד. ממילא יובן שאתנחתא או עיצור כאלה אינם יכולים בשום פנים להיות מכאניים, מאחר שתמיד הם מהווים נקודת צומת לאירועים ציוריים. בצורה אחרת אפשר לומר שעיצור כזה חייב תמיד לנבוע מהתפתחות הקו והצורה.

ברישומיה של עדנה רוזן - ואין כל חשיבות לעובדה שדגש בתערוכה מושם על ציורי השמן, שהרי הרישומים הם הם המגלים יותר מכל את כתב-ידו האישי של הצייר - אי אפשר למצוא אף אחת מכל הסיבות המצדיקות את עיצור הקו ע"י הנקודה. הקווים שבין הנקודות הם בעלי עובי שווה, מהירות שווה והם אחידים. אפילו ערכם פחות או יותר שווה. נקודות ההדגשה אינן מוצדקות גם מכוח הנושא - אם הצדקה כזו בכלל עשויה לתפוס כשהיא באה במנותק מהתפתחות הקו. זוהי אפוא מניירה רישומית, הנעזרת ונתמכת באפקט חיצוני. למעשה אין לעדנה רוזן כל צורך להשתמש במניירה זו, מאחר שיש לה מה לומר גם בלעדיה, ועצם השימוש באפקט כזה מעיד על רגישות מעט משובשת לאחידות הציורית. כאשר “נקודה” זו מתבררת, עוזר הדבר במידה רבה גם לגשת לציורי השמן של עדנה רוזן. הדמויות דקות הידיים בעלות כפות הידיים המוגזמות בגדלן ופני המסכה, מתאימות הרבה יותר לתפאורה או לעבודה גראפית, מאשר לציור שמשמיתו למסור חוויה. אם להתייחס לעבודות אלה מציור טהור, נוצרות הרבה בעיות ציוריות, הרחוקות מאוד מפתרון ציורי של ממש. הבולטות בבעיות אלה הן: מה ההצדקה הציורית לעיבוי הצבע (שאינו מהווה משטח ביטוי של תנועת מכחול וגם אינו מהווה משטח צבעוני אחיד, מאחר ויש בו רמז מטושטש לטקסטורה)? מדוע מוקף משטח צבעוני כזה בקו מתאר, בעוד הוא יכול להופיע כמשטח עצמאי גם בלי כל קו כזה? מה סיבת הפסיחה על הסעיפים בין גישת מרחב תלת-מימדית ודו-מימדית באותו ציור עצמו?

שאלות אלה ודומות להן, אינן מהוות רק דקדוק קטנוני, אלא אלה הן, למעשה, השאלות הראשוניות והיסודיות ביותר. התשובה הפשוטה לכל השאלות היא, שאין לחפש בציורים אלה תוצאות שהושגו ע"י פיתוח מודע, אלא יש כאן פשוט סגנון מדומה, הנובע ממניירה גראפית-ציורית. אין ספק שלעדנה רוזן יש לא רק כשרון אלא גם “מה לומר”, וטוב תעשה, דומני, אם תפנה עורף לפתרונות הקלים יחסית של האפקטים, ואז, כאילו מעצמו, ייווצר סגנון אמיתי, שהוא באמת שלה.